శ్రీ

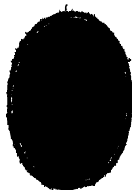
భారతాంబికా శతకము

గ్రంథకర్త

గరికపాటి మల్లా[illegible]ని

శ్రీ గాంధి ఆంధ్రజాతీయ మహావిద్యాలయమున పండితుఁడు

వలూరు.

పట్టాభిరామా ముద్రాక్షరశాల, వలూరు

1931

[వెల రు. 0-4-0]

ఓమ్.

దేశభక్తులును, భాషాభిమానులు నగు
సోదర దేశీయులకు నాదొక

విజ్ఞప్తి.

ఆర్యులారా! భగవదనుగ్రహంబున మహాత్ముని యాజ్ఞానుసారంబుగ నాచేసిన యల్పసేవకు ప్రభుత్వమువారు బహూకరించిన వత్సరావధికమగు విశ్రాంతి ననుభవించు సందర్భమున బళ్లారి యల్లీపురము కాంభుజయిలున వసించు భాగ్యము చేకూరినది. అత్తఱి మహాత్మునిచేఁ బ్రసాదింపఁబడి దేశీయులచే నామోదింపఁబడి దేశభక్తులచే నారాధింపఁబడి, ప్రపంచమంతటిచే గౌరవింపఁబడి ప్రభుత్వము నొక విధమగు సౌమ్యభావమునఁ దనవంకకు మరల్చుకొన్న కడచిన మహోద్యమముంగూర్చి యేదైన నొక చిన్నపొత్తమును బద్యరూపమున వ్రాయవలెనని జనించిన నాకుతూహలమునకు ఫలితమే యీశతకము.

ఇది రాజకీయ గ్రంథమగుటచే నొకించుక వ్యాకరణాతిరిక్తములగు ప్రయోగములకుఁ దావొసంగిన నా సాహసము క్షంతవ్యము.

దీనిని ముద్రించు సందర్భమున నాకు యథావిధిఁ దోడ్పడిన పశ్చిమ గోదావరీ మండలము కాంగ్రెసు కార్యదర్శిగారగు శ్రీ శ్రీ బందా విశ్వయ్య పంతులుగారికిని తన్మూలమున గాంగ్రెసువారికిని నాకృతజ్ఞతాభినందనములు.

ఇట్లు,
గ్రంథకర్త.

ఓమ్.

భారతాంబికా శతకము.

ఉ. శ్రీమదనంత సంపదధరీకృతదైవతధామ ! వారిధి
గ్రామహిమావనీధ్ర పరికల్పితసీమ ! సతీత్వసత్వవా
చామహితాత్తనామ శృతిసమ్మతధర్మగణైకధామ ప్రో
ద్దామగుణాభిరామ! విగతప్రకటోపమ! భారతాంబికా!

ఉ. కొందఱువిష్ణుఁడందు రిలఁగొందఱు శంకరుఁడందురంకనుం
గొందఱుక్రీస్తువంద్రు మఱికొందఱుచూడ మహమ్మదందురీ
గందరగోళమందు దెసఁగానక తొట్రిలనేలనమ్మ! ని
న్నందఱమాఱుగాఁ గొలువనబ్బదె మోక్షము? భార
[తాంబికా!

చం. హరిహర ముఖ్య దైవతములందఱకుందగు ప్రాతినిధ్యముం
బొరసినశక్తిరూపిణివి భూతమయాత్మవు నిన్నుఁగొల్వనం
దఱుభజియించినట్లగును దత్ఫలమున్ సకలంబు మాకుఁ జే
కుఱునని యెంచి నీభజనకుందొరకొంటిని భారతాంబికా!

ఉ. ఎన్నటికైన నీభజనయే తిరమంచు మదిందలంచి యె
న్నెన్నిదొసంగు లేఁచిన సహించి దిటంబువహించి నెమ్మినీ
బన్నముదీర్పఁబూనని యపాత్రపుజీవనమేల? తల్లి ! నీ
కన్నఋణంబుఁ దీర్చుకొనఁగావలదా భువి? భారతాంబికా.

ఉ. పుట్టిన నీదుబిడ్డలము పొట్టకుబట్టకులేక పెక్కులి
క్కట్టులు పొందుచుండ నధికారులమంచు విదేశసంభవుల్
నెట్టనఁ బీటవెట్టుకొని నీసిరినెల్లను దోచుచుండ మే
మెట్టుల నింకఁజూచి సహియింపఁగలారమె భారతాంబికా.

ఉ. వంచనవృత్తి దేశము నవారణలోఁగొని స్వార్థబుద్ధిఁ బా
లించు నెపంబునన్ సిరిహరించుచుఁ గిమ్మననీని దాస్యమున్
వంచుటొ త్రుంచుటో యిపుడవశ్యమునాచరణీయమంచునూ
హించిమహాత్ముఁడీగతివహించెను భారము భారతాంబికా.

ఉ. ఎన్నివిధాల యత్నమొనరించిన లాభములేక, క్రూరమై
యున్న నిరంకుశప్రభుత నూడ్చఁగ నాకరుయత్నమంచుఁ దాఁ
గ్రొన్నన గాంధిశాసనతిరస్కరణంబును నుప్పపన్నుపైఁ
బన్నెను లోకులెల్ల వహవాయని మెచ్చఁగ భారతాంబికా.

చ. ఉడుగనుమధ్యలో ఫలితమొందక వెండియునాశ్రమంబునం
దడుగిడ, నిర్యోడన్ విజయమందుటొ నాశవమంబురాశిపై
నెడపక తేలుటో జరుగు నింతయు సత్యమటంచు ధీరుఁడై
కడఁగెఁబ్రభుత్వధిక్కృతికిగాంధిమహాత్ముఁడు భారతాంబికా.

ఉ. రండిదెయువ్వచట్టము తిరస్కృతిసేయుఁడటంచు జైత్రపున్
డిండిమఘోషణంబెనఁగ డెబ్బదియేడ్వుర దండుతోఁడ ను
ద్దండత దండికేఁగి రిపుతండములొత్తిలి చూచుచుండ బ్ర
హ్మాండముగాఁదిరస్కృతిమహాత్ముఁడొనర్చెనుభారతాంబికా.

ఉ. పాయని వేడ్కమైనపుడు పశ్చిమగౌతమి మండలంబునన్
జేయుని యేలురందుటుముఁ జేర్చిరి నీప్రజ, లంతఁ దచ్చమూ
నాయక పట్టభద్రునిఁ బొనర్చిరి మేరుగభీరు, దండు నా
రాయణరాజశేఖరు నరాతిభయంకరు భారతాంబికా!

ఉ. అందముగాఁగ మోమున జయావహకుంకుమరేఖదీర్చియం
దందుఁబురాంగనామణులు హారతులీయఁగ నాత్మకూరిగో
విందసుధీవరుండు తనవెంబడి బాసటనిల్వ సేనకున్
ముందుగసాగె రాజకులభూషణుఁడమ్మయి భారతాంబికా.

చ. వెడలెభవచ్ఛమూతతులు వీర్యపరాక్రమధైర్యశాంతముల్
ముడివడ దేవదుందుభులు మ్రోఁగ విరోధికదంబకంబు త
ల్లడపడిడిల్లవోవ, జటులక్రియ మాటికి నూత్నయోధుల
ల్లడపకరానుగాదితతిసేప్రియలాదిని భారతాంబికా.

ఉ. మామకశిష్యతల్లజుఁడుమంజులగాత్రుడు దొడ్డయాఖ్యుడున్
మామకసోదరుండు ధృతిమంతుఁడు జోగయశర్మగూడి ర
మ్యామలభావముల్ దొలఁక హాయిగఁ బాడెదు స్వైరగీతికా
స్తోమముభీరుతందొలఁచి శూరతఁగూర్చెను భారతాంబికా.

ఉ. భారతదేశసంభవుఁడ భారతదేశము నాది భారత
స్వైరతకేనుదీక్షఁగొని సాగుచునుంటిని, ప్రాణమూడినన్
జారఁగనీనుమానమని చాటెడుపాటను యోధవర్గముల్
సారెకుఁ బాడ స్థాణువులుసైతముఁ జేయునె భారతాంబికా.

ఉ. ఈగతి సేన భీమవరమేగెడునప్పుడు మార్గమం
దాగిన యెల్లయూళుల మహత్తర సత్కృతిఁ జేసి యెల్లరున్
జాగముఁజూపి యుద్యమముసాగుట కర్థముసంగినార, లీ
రాగమెతెల్పదే ప్రజస్వరాజ్యపుఁ గాంక్షను భారతాంబికా.

ఉ. రాచకొలంబునీతిఁ బ్రచురంబొనరించుచు శాంతియుద్ధమం
దాచకవృద్ధులుంబుడుతలైనను బూనికమాతృదాస్యమున్
మోచనమాచరింపఁగ సమూహములై పరతెంచిరద్దిరా!
దాచినడాగునే సహజధర్మములెందును భారతాంబికా.

ఉ. ఇమ్మెయి దండు భీమవరమేగెడునంతకు నాలుగంతలై
క్రమ్మఁగ నాఁటి యుత్సవపరంపరలన్వినుతింపశక్యమే?
హుమ్మని యోధులడ్డాకరినొక్కరు మించుచుఁదీవ్రతంబ్రబో
ధమ్మొనరించిరయ్యెడరు దర్శనపాత్రము భారతాంబికా.

ఉ. దండును రెండుఁజేసి పెఱదారుల గ్రామములెల్లఁజుట్టి పం
డ్రెండవతేది రేపన వడింజనుదెంచిరి మట్లపాలె, మా
రెండవనాడె యుప్పునొనరించి తిరస్కృతిఁ జేసినారలు
ద్దండులుగారె తావక సుతప్రకరమ్ములు భారతాంబికా. 17

ఉ. స్నాతసమస్తసాధుజనసంచయ పాపవినాశకృద్వసి
ష్ఠాతటినీతటాంతరలసన్మహితాశ్రమనిర్మితంబులౌ
నాతతశాలలన్విడిసిరయ్యెడ యోధగణమ్ము, శత్రుసం
ఘాతములబ్బురంబును వగంబడిచూడఁగ భారతాంబికా.

ఉ. పండినయుప్పు కొల్లలుగ బట్టలపైఁబడి దిర్సుమట్టునం
దుండ బిరాన రాజమణియున్మతికొందఱునేగి తెచ్చుచో
దుండగులైన రాజభటధూర్తులు నీచతగాసి సేయ ను
ద్దండులెయయ్యు శాంతమునుదాల్చిసహించిరి భారతాంబికా.

ఉ. ఏప్రియులందు దేశమునన్లైడ వోలెన మట్లుపాలెమం
దప్రియశాసనంబు హతమార్పఁగనుప్పొనరించుచుండదీ
ర్ఘప్రజవోలె తండములు తండములై జనుశేగుదెంచి యా
య్యప్రతిమానదృశ్యమున కచ్చెరువందిరి భారతాంబికా. !

చం. ఇటుపయిఁదూర్పుతాళ్లకడ హెచ్చుగనుప్పొనరింపవచ్చునం
చటకొకకొంద రేగుసమయంబునఁ గ్రూరతనాయకద్వయిం
జటుకునఁబట్టి శిక్షనిడి జైలునకంపెఁ బ్రభుత్వ మంతన
చ్చటఁగలపెద్దలెల్లరు వెసన్ సభగూడిరి భారతాంబికా!

ఉ. అమ్మెయిఁగూడినట్టిసభయం దనఘాత్మునిఁ గొమ్మరెడ్డి వం
శమ్మునకుంబ్రదీపకుని సాధుచరిత్రకు నాంజనేయ నా
మమ్మునఁబొల్చు కమ్మకులమండను నాయకుఁజేసిరంతసై
న్యమ్ములుతూర్పుతాళ్లకుఁబ్రయాణమొనర్చెనుభారతాంబికా.

ఉ. పేనలు తూర్పుతాళ్లకడఁ జేరినవెన్కను సర్వతోటలో
స్థానము నేర్పతించుకొని, తద్దయు వేడుక మళ్లుగట్టి పె
న్మ్యానిక సుప్పుఁజేసి, కొనిపోయి పురంబులనంతలన్ జన
స్థానములందునమ్మిరిగదా! కడుధీరత భారతాంబికా.

ఉ. చేసితిముప్పు తప్పులుగ జేసినమమ్ములఁ బల్కరింపకే
దోసెడుసీరు తెచ్చుకొని దొప్పలనుప్పొనరించునారులన్
మీసలురాని బాలురను మిక్కిలిగాసిల జేసె సర్పపూ
ర్వాసి కలెక్టరీ పితికివార్తను వింటివె భారతాంబికా.

ఉ. అంతకుమున్నె భీమవరమావలఁ గొందఱు దిగ్సుమట్టులో
నెంతయు వేడ్కనుప్పు నొనరింపఁగబోవఁ గలెక్టరాగ్రహా
హ్వాంతముతోడఁ జెర్వునకొసంగము నీరనిమాటిమాటికిన్
వింతగగ్రామవాసులకు భీతినిఁగొల్పెను భారతాంబికా.

ఉ. ఆయెడగ్రామవాసుల భయంబెడలించుచుఁ జెర్వులోనికిన్
దోయములారనింపి పరితోషముగూర్చెను దంతులూరినా
రాయణరాజు శాత్రవభయంకరు డర్థిజనాశ్రయుండు దు
ర్జేయపరాక్రమక్రము డనిందితధైర్యుఁడు భారతాంబికా.

ఇ

చం. మెలకువనుప్పుఁజేసికొని మే నెలమండలమందుఁ గల్లుపా
కలకడ సీమబట్టలకుకాణములుండెడు నాపణస్థలం
బులకడశాంతివృత్తిని ప్రబోధమొనర్చుచునుండఁ బాలకుల్
కలఁగి జయిల్లఁబెట్టి రధికారము పెంపున భారతాంబికా.

ఉ. ఎంతగ బందెలందిడిన నేడ్తురవచ్చెడు యోధవర్గమున్
బంతముఁజూచి వీరికిఁక బందెలుచాలవటన్నభీతి దు
శ్చింతమొనర్చి పాలకులు చిందరవందరగొట్టసాగినా
రింతులు బాలురంచయిన నెంచక యెల్లర భారతాంబికా.

ఉ. ఆ నెలఁగూడెమందుఁ బదునారవ తేదిన రేష్షుఁజేసి సా
మానులబండి నేలురికి మాపటి వేళనుదెచ్చినట్టి హాటల్
భోనమొసంగి సబ్జయిలుముద్రను నిద్దురబుచ్చి ప్రొద్దుటన్
స్నానమువెన్కఁబిల్చిరి విచారణసేయఁగ భా॰॰ తాంబికా.

ఉ. లేదుగదయ్య మానుదుల లేశమసత్యము సత్యబద్ధమా
వాదమె దోసమయ్యెడు నభాగ్యుఁడు దేమనకబ్బెనింకనోఁ
గాదననేల మీవిహిత కార్యకలాపము దీర్పబూను డా
మీదట దేవుడేకలడు మిమ్ములమమ్ము పరీక్షసేయనం
చేదిటమూని కోర్టున వచించితి సత్తుటి భారతాంబికా.

ఉ. ధీరుడు బాపినీడు గడితేరిన శూరుడు వియ్యనార్యుఁడున్
వీరుడు పూరుషోత్తముఁడు విశ్వసధీమణి రామచంద్రరా
వారయరామకృష్ణ విబుధాగ్రణి జోగయశర్మకన్నయా
ఖ్యోరుబలుండుమున్నగలయోధులుగూడిరి భారతాంబికా.

ఉ. మాయురిశౌర్యధైర్యవిభవప్రథితాత్ముడు, దంతులూరి నా
రాయణ రాజచంద్రుడును, త్యాగధనుండగుముట్టిలక్ష్మి నా
రాయణ కొమ్మరెడ్డి సుకులాభరణంబన నొప్పు సత్య నా
రాయణ పైడిపాటి కులరత్నము వేంకట పూర్వశోభి నా
రాయణ సూరిశాస్త్రి ముఖులర్చనజేసిరి భారతాంబికా.

ఉ. అద్రి సమానధీరుఁడును నాశ్రమనాథుడు సుబ్బరాజు నీ
లాద్రి వదాన్య శేఖరుడు హాస్యవచోనిధి సుబ్బరాజు ని
ర్నిద్రయశుండు జగ్గనమనీషి బుధుండు ప్రకాశరాయడున్
మాద్రికిమించి నీపద సమర్చన జేసిరి భారతాంబికా.

చ. అలఘుఁడురంగశాయిసుగుణాఢ్యుఁడుధీరుఁడుకృష్ణమూర్తిని
శ్చలుడగు గంగరాజు, సతిసాహసుఁడౌ నలవీరభద్రరా,
వెలమిని రామమూర్తి, ఘనుఁడీశనివారపు సుబ్బరావునుం
బొలుపుగ నీపదాబ్జములఁ బూజలొనర్చిరి భారతాంబికా.

చ. చెలువెనగన్నుడుంబ నరసింహమనీషి నృసింహ శర్మయున్
ములుపురి రంగయాఖ్యుడు ప్రబుద్ధుడు కొవ్వలిగోపమంత్రిని
శ్చలపటుధైర్యుడౌపసలసత్కులచంద్రుడుకృష్ణమూర్తియుం
జెలువలతోడ నిన్గొలిచి శిక్షల బొందిరి భారతాంబికా.

ఉ. చిక్కనిమేనులన్ మదికి జిక్కనియూహల బాలుగారు నుం
జెక్కుల గుల్కులేనయిను జిష్ణుకుమారకు లెందరేని పె
న్మక్కువ నీదు సేవకు ఘనంబగు శిక్షల గొన్నవారల
మ్మక్కట్వదీయభావిశుభమక్షులదోచెను భారతాంబికా.

చ. పురుషులమాట కేమి పువుబోడులు సైతము నమ్మవారిజా
తరయునిపోలు నుద్యమరథంబునులాగుట కగ్రయానలై
చెరలకునేగి క్రూరతరశిక్షలకుం గురియై మహాత్మునా
దరమునుమన్ననల్ గొనిరి తల్లిభవత్కృపభారతాంబికా.

ఉ. ఎందఱో శర్మలున్ మఱియు నెందఱో వర్మలు గుప్తలెందఱో
యెందఱో చౌదరుల్ మరియు నెందఱో కాపులు రెడ్డులెందఱో
పొందుగ మాతృదేవతకు పూజలొనర్పగ జేరినట్టి యా
యందము చాటెడా దావక మహత్వవిశేషము భారతాంబికా.

ఉ. చేరిన యోధవర్గమున జిన్నల బెద్దల నెల్లవారి చే
ర్వేరవచింపనేరక యుపేక్ష వహించితిగాక వారివి
స్తారపరాక్రమక్రియముఁ సప్తశతాధికమున్నవారలా
ధీరుల త్యాగశీలుర నుతించెద మాటికి భారతాంబికా.

చ. ఇదివరకెన్నడున్ జెయిలుకేగక పోవుట రాజమండ్రిలో
మొదటను సంజబందెకడ ముందటి ద్వారము సొచ్చినంత నే
యది యమలోకపుం దెరువటంచు మదిందలపోసికొంటి న
ల్లుదయము దాకనుంటి బెదురూడెను పిమ్మట భారతాంబికా.

ఉ. అమ్మలకమ్మవంచు ననయమ్మది నమ్మినవాడ నౌట మా
యమ్మను నయ్యనాత్మజుని నాలిని నిర్భర తమ్ముగుఱ్ఱలన్
నమ్మిన యాడుతోడుల మనమ్మున నెంచక సోదరత్రయం
బిమ్ములవెంటరా జయిలుకిమ్ముగ వచ్చితి భారతాంబికా.

ఉ. అన్నిటికేన దిక్కనుచు నాత్మలనమ్మిన దల్లిదండ్రులున్
జిన్నిసుతుండ మాయికవు చేడియ తమ్ములు నాదుతోడు లే
తెన్నున నున్నవారని మదిందలపెట్టను నీవు లేవొకో
పన్నుగవారలన్మనుప భాగ్యవిశోభిత భారతాంబికా.

ఉ. తల్లినిమించుతల్లి పెదతల్లిఖమారుడు సోదరుండు నా
నుల్లమెరింగి నాయెడల నున్నతిజూపు నుదారభావసం
పల్లలితుండుధైర్యమొకపాటిగ మాచెలమయ్యశాస్త్రి నా
కుల్లమునందు బెంచుటమహాత్స్వమయ్యెను భారతాంబికా

ఉ. హృద్యములైన వంటకము లిచ్చుటవచ్చునె నీకుసర్వమా
వేద్యముకాదె యీపులుసువేసిన యుప్పుకుముద్ద నాకిటన్
ఖాద్యముగాపునన్నిరభిఘాగమపాత్రమునైన నీకు నై
వేద్యమొసంగుచుంటి గొనవే నిరసింపక భారతాంబికా.

ఉ. పైనిగలంతకెవ్వరెటు భావనఁజేసినఁ గూడబోనముం
బానముసేయు లేదితరపంక్తిని నేడిఁకఁ దప్పదయ్యెనా
మానముప్రాణమున్నియు సమర్పణఁజేసితినీకుగాన నే
మేనొనరింతు నీకొఱకునించుకజంకకు భారతాంబికా.

చ. తెలిపితివాదివేద సమధిష్ఠితవాక్కుల పన్మతం బచం
చల మతిపూత మార్యజనసమ్మతమా దెవడెట్టిధర్మమున్
జలుపుటయుక్తమో మిగులఁజక్కగఁజూపితివమ్మ దానికి
దొలగినవారు దుర్గతుల దోగుదురంటివి భారతాంబికా.

చ. మతము పరేశుఁజేర్చు నొకమార్గము, తద్విహితప్రబంధస
ప్రతతి దొరంగువారల కపాత్రతగల్గు నెటింగియున్ స్వత
త్రత విటు కోలుపోయినకతంబున జీవము నిల్పుకొంటకై
గతిచెడి యిట్టి కూడు దినగాఁవలెనెన్నెను భారతాంబికా

చ. మతమునుగొల్చి దేశమెటుమాడినజూచుచునుం డ్రుకొందరా
మతమునఁదూరి దేశమునుమాత్రమెకొల్తురుకొందరేన్స్వతం
త్రతగల యంతవట్టు నిరుధర్మములంబొనరించుచుంట సాం
ప్రతమని నమ్మినాడ నెడబాయను రెంటిని భారతాంబికా!

చ. తమ కులధర్మముల్విడక తత్పరతంబొనరించువార, లు
త్తమగతిఁబొందఁగాఁగలరు తప్పకటంచలశాస్త్రముల్ ప్రబో
ధమునొనరించుచుండఁ జెరదారులుత్రొక్కి-పరస్పరంబుక్రో
ధములను బెంచుకొందురుగదా కలిమాయనుభారతాంబికా.

చ. తగుపని దీనికీవనుచుఁ దజ్జతనీవిడినట్టి కత్యలోఁ
బొగరునఁదప్పినన్మగుడఁబొందును దానిన లేక క్రిందికిన్
దిగఁబడునంచుఁజెప్పిన విధిందలపోయక క్రిందుమీఁదులై
తెగఁబడియున్న నీసుతులదిద్దుట యుక్తము భారతాంబికా.

ఉ. క్లాసులటంచు నేఁడొకవికారముపుట్టె ప్రభుత్వమందు నీ
క్లాసులొసంగువార లధికారవిమత్తులెకాని, న్యాయ వి
జ్ఞానములేనివారటు లనంజనదన్నను బిడ్డకట్లు బీ
క్లాసిడి సేనితంత్రికిటు గట్టఁగవచ్చునె భారతాంబికా.!

ఉ. వంచనబుద్ధినిందనుక భారతదేశము చీలదీసి పా
లించినవారలాట నిపుడీగతి క్లాసుల సృష్టిజేసి యి
క్కించుక నోరుగల్గి తలలెత్తెడువారల వేఱుసేసి శే
షించిన వారిసీలనుచుఁ జిక్కులఁ బెట్టిరి భారతాంబికా !

ఉ. తల్లినిమించుతల్లి పెదతల్లికుమారుడు సోదరుండు నా
నుల్లమెరింగి నాయెడల నున్నతిఁజూపు నుదారభావసం
పల్లలితుండుధైర్యమొకపాటిగ మాచెలమయ్యశాస్త్రి నా
కల్లమునందు బెంచుటమహాత్సవమయ్యెను భారతాంబికా.

ఉ. హృద్యములైన వంటకము లిచ్చుటవచ్చునె నీకుసర్వమా
వేద్యముకాదె యీపులుసువేసిన యుప్పుకుముద్ద నాకిటన్
ఖాద్యముగాపునన్నిరభిభాగమపాత్రమునైన నీకు నై
వేద్యమొసంగుచుంటి గొనవే నిరసింపక భారతాంబికా.

ఉ. పైనిగలంతకెవ్వరెటు భావనఁజేసినఁ గూడబోనముం
బానముసేయు లేదితరపంక్తిని నేడిఁకఁదప్పదయ్యెనా
మానముప్రాణమున్నియు సమర్పణఁజేసితినీకుగాన నే
మీనొనరింతు నీకొఱకునించుకజంకకు భారతాంబికా.

చ. తెలిపితివాదివేద సమధిష్ఠితవాక్కుల పన్మతం బచం
చల నతిపూత మార్యజనసమ్మతమం దెవడెట్టిధర్మమున్
జలుపుటయుక్తమో మిగులఁజక్కఁగఁజూపితివమ్మ దానికిం
దొలగినవారు దుర్గతుల దోగుదురంటివి భారతాంబికా.

చ. మతము పరేశుఁజేర్చు నొకమార్గము, తద్విహితప్రబంధసం
ప్రతతి దొరంగువారల కపాత్రతగల్గు నెటింగియున్ స్వతం
త్రత నిటు కోలుపోయినకతంబున జీవము నిల్పుకొంటకై
గతిచెడి యిట్టి కూడు దినగాఁవలసెన్గను భారతాంబికా!

చ. మతమునుగొల్చి దేశమెటుమాడినజూచుచునుంద్రుకొందరా
మతమునుఁదూరి దేశమునుమాత్రమెకొల్తురుకొందరేన్ స్వతం
త్రతగల యంతవట్టు నిరుధర్మములంబొనరించుచుంట సాం
ప్రతమని నమ్మినాడ నెడబాయను రెంటిని భారతాంబికా!

చ. తమ కులధర్మముల్విడక తత్పరతంబొనరించువార, లు
త్తమగతిఁబొందఁగాఁగలరు తప్పకటంచుల శాస్త్రముల్ ప్రబో
ధమునొనరించుచుండఁ బెరదారులఁద్రొక్కి పరస్పరంబుక్రో
ధములను బెంచుకొందురుగదా కలిమాయను భారతాంబికా.

చ. తగుమవు దీనికీవనుచుఁ దక్షతనీవిడినట్టి కక్ష్యలోఁ
బొగరునఁదప్పినన్మగుడఁబొందును దానిన లేక క్రిందికిన్
దిగఁబడునంచుఁజెప్పిన విధిందలపోయక క్రిందుమీదులై
తెగఁబడియున్న నీసుతులదిద్దుట యుక్తము భారతాంబికా.

ఉ. క్లాసులటంచు నేడొకవికారముపుట్టె ప్రభుత్వమందు నీ
క్లాసులొసంగువార లధికారవిమత్తులెకాని, న్యాయ వి
జ్ఞానములేనివారటు లసంజనదన్నను బిడ్డకట్లు బీ
క్లాసిడి సేనితంద్రికిటు గట్టఁగవచ్చునె భారతాంబికా.!

ఉ. వంచనబుద్ధినిందనుక భారతదేశము చీలదీసి పా
లించినవారలాట నిపుడీగతి క్లాసుల సృష్టిజేసి యు
క్కించుక నోరుగల్గి తలలెత్తెడువారల వేఱుసేసి శే
షించిన వారిసీలనుచుఁ జిక్కులఁబెట్టిరి భారతాంబికా!

ఉ. లెక్కకుఁ బ్రొద్దుటన్ ఫయిలు, లేచిన వెన్కనుగంజి ఫైలు, ప్రొ
ద్దెక్కిన పీచు ఫైలు, మఱియించుక తాళిన ముద్ద ఫైలు, నీ
చక్కని ఫైళ్ళలోఁ గొఱతపల్పఫెబుర్లును రాజమండ్రి జై
లక్కటకక్కసంపు నరకాలయమౌఁగద భారతాంబికా.

ఉ. ఉప్పుడుబియ్యమన్నమున నొద్దికఁ గొట్టిన ముద్దముద్దతోఁ
గుప్పననాసికంబగులఁ గొట్టు ససహ్యపుఁ గంపు దిక్కులం
గప్పుచు నుప్పుకారములు గానవి చప్పనిపుల్సు నాకళుల్
దప్పినవేళఁ బెట్టుదురు, తల్లి! వినంగదె భారతాంబికా.

చ. గలిజెరుకాడ దొగ్గలియు గడ్డియుగాదము వైచి రాళ్ళమే
ళులుగలకంపుపుల్సు నొకకొంచెముపోయుదురమ్మ! దేవతా
పులుసట దానిపేరహహా! మోక్షపుపుల్సనరాదె? చావుపు
ట్టులుగనరద్ది [illegible]క్కడు గుటుక్కనఁ ద్రావిన భారతాంబికా.

చ. అనయము జైలుపెద్దల దురాచరణంబులెకాక వింతదో
చెనువిను పొట్టచింపి పడిశీలనఁ జేసిన నొక్కయక్కరం
బును గనుపింపనట్టి పెనుమూఢులు వార్డరుగాంగ్రుకూడ మ
మ్మును బెదిరించుచుండఁ దలమోడుపవచ్చెను భారతాంబికా.

చ. త్రిచిఁ గలవైద్యుఁడా మెహాత దేవసమానుఁడుదాసుడమ్మ మ
మ్ముచితవిధోపచారములనొప్పఁగఁ జూచు ముగారవించి నాఁ
డచటి ప్రధానపాలకుడు నచ్చటిజైలరు చిన్నజైలరున్
సుచరితులై మముంగరుణఁ జూచెడువారలు భారతాంబికా.

ఉ. ఒక్కయెడం బురాణములు నొక్కెడ సత్కవితావిలాసమిం
కొక్కెడఁ గావ్యపాఠములు నొక్కెడ హాస్యములాటపాటలిం
కొక్కెడ నుప్పుబద్దెలు మఱొక్కెడ బల్ చెఱుగుళ్లనొప్పఁగా
నిక్కరణిం బ్రదిచింజరిగె నెంతయు హాయిగ భారతాంబికా.

ఉ. వాసిగ నొక్కకాంత మెయివచ్చిన మమ్ముడఁ జేసి యే, బి, సీ
క్లాసులనంగ నేర్పఱచి కష్టతరమ్ముగ మమ్ముబోంట్ల సీ
క్లాసున ద్రోచి యుల్లిపురి కారణరాష్ట్రమునందుఁ గల్గు సీ
క్లాసును దెచ్చిరీజయిలు కాపరి గ్రీనట భారతాంబికా.

ఉ. నీపరిచర్యకై కడగి నే మొదలే గద నేను నేనటం
చాపగిదిన్ముకుంద జననాలయముల్వడిలింపవచ్చి నే
డీవులు సన్నముంగొనుట కేఁగిరి కైశునకంబులట్లు తా
మోపికలూడి కొట్టుకొనుచుండ్రి సుతుల్ గను భారతాంబికా.

ఉ. మానుగ నెల్లరుం గడు సమర్థులు మాన్యులు నీసుభక్తులున్
జ్ఞానులు, బుద్ధిమంతులు ఘనంబగు నీతికి బద్ధులైన వా
రైనను నేడిదేమి? కలహంబులఁ గుందుచునున్న వారహో
దీనికి మూలకారణము దెల్పెద విన్మిక భారతాంబికా !

శా. వేళకు రాదు బోన, మొకవేళను వచ్చినఁ గూడఁ జాలిముం
జాలదు, చాలెనేనియును జక్కఁగఁ బక్వముఁ గాదు, పక్వమై
గ్రాలిన నుప్పుకారములు గానఁగరా, వొకయింతయుండినన్
రాలిసుముండి దంతములు రాల్చుచునుండును భారతాంబికా

ఉ. లిప్తయు శాంతిసౌఖ్యములు లేశముపొందఁగరానియట్లు సం
క్లిప్తపుమేరఁ బెక్కురఁ గడించిదిగఁగూరినచో, నకాలసం
ప్రాప్త,మపాత్రభోజ్యమునవశ్య,మరుచ్య,మశుభ్రము, న్నప
థ్యాప్తమునైన బోనమిడనల్లరిపుట్టదె? భారతాంబికా.

ఉ. అమ్మ! త్రిచిన్జనించెఁ దమిళాంఘ్రులయందు రవంతభేదభా
వమ్మది యుల్లెపూరున వివర్ధితమై తుదిభిన్నపాత్రి పా
కమ్మును భిన్నవాసమును గల్పనజేసిన దావిధమ్మె సా
జమ్మనిపించె నెమ్మది నిజమ్ముగ నమ్ముము భారతాంబికా.

ఉ. చీటికి మాటికిందగవు సేతలు కూతలు బూతులాటలా
ర్భాటపు మాటలన్నియు నిబద్ధములయ్యెను మార్పుచేత బా
హాటముగాగ వేర్పడిన యన్నయు దమ్ముడువోలెనుంటి మ
నుటఁ బరస్పరాదరము నమ్మకముంగని భారతాంబికా.

ఉ. గొప్పగు బొజ్జతోడ నడగొండ విధంబున వచ్చి బెత్తమున్
దిప్పుచు నిప్పుఁద్రొక్కిన గతిన్నిలుపోపక ఫైలునందుమా
చెప్పెడి దానిసుంత చెవిఁజేర్పక మాటికి నాస్తిశబ్దముం
జెప్పెడి గ్రీనవుద్దు తొలిచేతలు వింటివె? భారతాంబికా.

ఉ. ముంమగ ఫైలునందు బదుమూడన బ్లాకును జూచిపోయెనా
వంమన సుబ్బరావనెడు త్మ్రాసురుడొక్కఁడు శూలబాధచే
గ్రిందఁబరుండ వెండియును గ్రీనరుదెంచి గెటప్ గెటప్పటం
చుందమియించె బెత్తమునఁజూపర మ్రాన్పడ భారతాంబికా.

చ. అదివిని బ్రిటీషులంగలుగు నందఱు నచ్చట జేరి, యిట్లునీ
వదవుతఁగొట్టినందుకిక మార్పణమీయక యున్న నిచ్యోడన్
గదలమటన్న నాతఁడికఁ గార్యము తప్పనటంచు దక్షుఁడై
యదిమొదలెంతొ మెత్తపడి యాదృతిజూపెను భారతాంబికా.

ఉ. ఫైళులగోలపోయెఁ దలవాకిటఁ గావలిమాయమాయె, స్నా
నాలకు భోజనాలకు నొనర్పఁబడెన్ సదుపాయముల్ విలా
సాలకు పాఠశాలలకుఁ జాలకయుండెను గాలమల్లిపూర్
జైలొకజైలు నాఁజనునె సత్యము చెప్పిన భారతాంబికా.

ఉ. వేళకు స్నానపానములు వేడుకలాటలు వారివారికిం
బోలినవిద్యలున్ సభలపోడిమి పెల్లుగఁగూర్చు నల్లెపూర్
జైలునుగూడ జైలనుట సాహసకృత్యమిదొక్క విశ్వవి
ద్యాలయమంటకుందగు యదార్థము చెప్పితి భారతాంబికా.

చ. అరవముకన్నడంబు మళయాళము నాంగ్లము దెల్గు సంస్కృతం
బురుదును హిందీ వాంగమును నుత్కలమాదిగ పెక్కుభాషలం
గఱచినవమ్ము నొక్కెడ సుఖంబుగనుంచుట నేడిదే పరు
స్వరమును నేర్చుకోదగిన భాగ్యము నేకురె భారతాంబికా.

ఉ. దైవవశాన నల్లెపురి దండనమందెను వేళ నాకు ని
చ్ఛావిధిఁ జేర్కొమై నుపనిషత్తులు నాలుగు నేర్పినాడు ము
త్తేవికులాబ్ధిచంద్రుఁడు సుధీజనవర్యుఁడు, కేశవార్యుఁడ
ప్పావనునిం గ్రమాంతవిదుఁ బ్రస్తుతిఁ జేసెద భారతాంబికా.

ఉ. కాశికి నాథుఁడీతఁడనఁగాఁదగు తేజమువొల్చు కాళహ
స్తీశుఁడు, కాశినాథుని కులేభ్యుఁడు, పేరిమినాతనచ్చునం
బోసినయట్లు తానమకముం, జమకంబును జిత్రియు న్మహా
న్యాయము,నేర్పె నబ్బుధునకంజలి మోడ్చెద భారతాంబికా.

ఉ. పొంగుచు దేశదేశజులు ప్రోగయినారిట, వారలందువే
ఛంగులెఱుంగు ప్రాజ్ఞులు విపశ్చితులుంటను, విద్యలెన్నియే
నింగరువంగ నైనతఱి నీసుతులందిటు గొందఱేల యీ
బంగురువంటి కాలమును బాడొనరింతురొ భారతాంబికా.

ఉ. నిగ్రహశక్తినూతఁగొని నీచతమప్రభులాచరించు న
త్యుగ్రకఠోరకృత్యములకోరిచి బందెలఁ జేరినట్టి స
త్యాగ్రహులందుసైతముదురాగ్రహులుండుటవింతగాదెటుల్
జాగ్రతగొన్ననైజమగు శౌర్యముమాయునె భారతాంబికా.

ఉ. జైలునకేగినంత తన సాటిమగండిక పృథ్విలోన నే
మూలను లేదులేదనెడు మూర్ఖపుగర్వము నెత్తికెక్కి బల్
కూళతనాన నీసుతులు కొందఱు పెద్దలు పిన్నలంచును
న్మైలనుగీడటంచు గమనింపకయుండిరి భారతాంబికా.

ఉ. మూసినడాగునే జయిలుముచ్చటలింకను విన్ము చేతిలో
బైసగలట్టివాఁడొక నవాబనవచ్చును లేనివారలుం
దోసముగీసమంచనక దొంగతనంబొనరించి యేనటో
కాసునువీసమెటికొని కాలముపుత్తురు భారతాంబికా.

ఉ. జైలునకింక నెన్నఁడు నిజమ్ముగ రా, నొకవేళ వచ్చినన్
మాలుగుపోతునా, నెలవిమాలిన దేశవిధాన, పైసకుం
జాలని గర్భయాచకుని చందమున, న్నడిగట్టినట్లు, లి
న్నాలువుపోలె రాననుచు సారెవచింతురు భారతాంబికా.

ఉ. ఉబ్బిన పొట్టఁబట్టుకొని యున్సురటంచును, జిందులాడుచ
బ్బబ్బయటంచు, లోనఁగలయాతనిరమ్మని వేడుకొంచుఁ ద
బ్బిబ్బయి జైలు పాలకుల బిట్టుగదిట్టుచు సిగ్గుచచ్చి రేల్
ప్రబ్బిన దేహబాధ వెతలంబడుచుంటిమి భారతాంబికా!

ఉ. బారులుతీర్చి ముందునిరువంకల నొందఱొ సిగ్గు బైటికిన్
జారఁగబెట్టి, ముక్కుచునసహ్యపుశబ్దములంబొనర్చుచో
నోరునుముక్కుమూసుక కనుల్పయికెత్తక దేహబాధలీ
తీరునఁగట్టగట్టుకొని తీర్చుకొనన్వలె భారతాంబికా!

ఉ. చోరులఁ, ద్రాగుబోతులను, జూదరులం, దెరువాటుకారులన్
జారుల, గూటసాక్ష్యములొసంగెడువారల, దుర్విచారులన్
గారలనుంచు టెందఱున గంటిమికాని, మహాత్ములన్ గుణో
దారుల నిట్లుబందెనిడు దౌష్ట్యముగంటిమె భారతాంబికా!

ఉ. జైళులనంగఁ గ్రూరుల, నసత్పథవర్తులఁ జక్కదిద్ది స
చ్ఛీలము నేర్ప నేర్పడిన శిక్షణశాలలు, కాని నేఁడొ స
చ్ఛీలుర, సాధువృత్తుల, విశిష్టుల వృత్తములం దెమచ్చెఁ దేఁ
జాలినలీలనున్నవి నిజంబిది నమ్ముమ భారతాంబికా !

ఉ. జేనెడుగోచిమాత్రమొకచెంప కనంబడఁబెట్టి మోసలన్
మానిసులెందఱున్న నభిమానముమాని కుళాయిక్రిందటన్
స్నానముసేతకున్మదిని జంకునుగొంకు జనింపదమ్మ! మ
మ్మానెటిమార్చనీజయి, లిఁ కేమని చెప్పుదు భారతాంబికా.

ఉ. కొట్టినఁగొట్టమించుకయు గోపముబూనముమమ్ము నెవ్వరేన్
దిట్టిన దిట్టమంచు ఘనదీక్షవహించిన శాంతమూర్తులన్
గొట్టియు దిట్టియుం దలపగూడని చెట్టలొనర్చి బందెలన్
నెట్టిననెట్టి రిప్పగిది నీ సుతులన్ విను భారతాంబికా!

ఉ. కూళలు త్రాగి రాజభటకోటులు రక్కసులట్ల పొట్టిలా
టీలనుబూని త్రుళ్లుచుఁ గడిందిగనార్చుచుఁ బిన్నపెద్దలన్
స్త్రీలను వారు వీరనక చేతికినందిన వారి నెల్లఱన్
జాలియు నాలిలేక పెలుచన్‌బడ మోదిరి భారతాంబికా.

ఉ. కంటివి పెంచితన్న మమకారముతో నినుగొల్చుబిడ్డలన్
దంటతనాన గూడదని తల్లికి దూరముసేయనెంచు బల్
తుంటరిమూక క్రేవిధియుఁ దోడగుచుంట యుగప్రభావమా
ఘంటకు సందియంబుగలదా తలపోయగ భారతాంబికా!

ఉ. సాధుజనాగ్రగణ్యు డతిశాంతుడనం జను నమ్మహాత్ము స
ద్బోధలఁ దప్ప కేము సతముంబొనరించెడు మాతృదేవతా
రాధనమే దురంత మపరాధమునందు రిదేమి? యెన్నడీ
వ్యాధుల దుర్వ్యథల్ విరుగడై సుఖియింతుమొ భార
[తాంబికా.

ఉ. ముప్పదిమూడుకోట్ల పరిపూర్తికి మాత్రమె బిడ్డలుండి నీ
ముప్పును దీర్చజాలని నపుంసకులైరని చెప్పకమ్మ నీ
కొప్పిదమున్న టింపగ సముత్సుకులై యురికంబమందు మే
నప్పనసేయు సాహసగుణాఢ్యుల జూడుమ భారతాంబికా!

ఉ. వేలకువేలు నీప్రజలు పెండ్లికిబోయెడు లీల బుణ్య తీ
ర్థాలకునేగు కైవడి ముదంబున గన్గొన నాటకాల్పనీ
మాలకుబోలె జైళ్ళ భరతమాతకుజై యని వచ్చినార లీ
జైళులనింప భక్తివివశత్వము దోపగ భారతాంబికా!

చ. సమయమునాశ్రయించియిటుశాంతమహింసయునేడు మేటినీ
మములుగబూనినార మివిమాత్రమె మైహికరాజకీయమా
ర్గములగుగాని యన్యములు కావనుమూర్ఖులమేముకాముస
త్తములురామకృష్ణచరితంబులుచూడమె భారతాంబికా

చ. కలుషములాచరించుఁ, బయిగా, గలసత్యము వెల్లడించు వా
రలపయిఁ గ్రోధమున్నలవి తాయిడివెట్టను, దానవారినో
ళులనొకయింతమూసినను లోకము లెల్లనుమాయమాటుడుల్
గలుగవటంచెఱుంగ డధికారవిమత్తుడు భారతాంబికా!

చ. ప్రకటిలబుద్ధి మమ్మ్నిటు బందెలఁగూరినచో స్వదోష మ
ప్రకటితమౌనటం చళుకువారుదుమంచుఁ దలంచెగాని తా
నొకటిదలంపదై వముమటొండొనరించుచెఱుంగఁడయ్యో బా
యకనయశంబునొందెనుదృఢాత్ములమైతిమిభారతాంబికా!

చ. కలముఁజయిల్ తుపాకులనగాదగు కోరలుమూడుమాత్రమే
కలవు బ్రిటిష్ ప్రభుత్వమను గండరకోలకుఁ దొంటిదానినా
తిలకను దత్తుమున్నయిన ధీరులు రాల్చనికం జయిల్ తుపా
కులపసమూడ్చనేఁడుకనుగొంటె?మహాత్ముఁడుభారతాంబికా!

ఉ. దేశముఁగాసిచేసి పరదేశజులేలుచునుండ బుంస్త్వముం
బాసినటుల్, సజీవన శవంబులపోలికఁ, గాచి మూసలం
బోసిన దిమ్మలోయున, నపూర్వపుమ్రాకుల కైవడిఁ,శిలా
రాసులభంగిఁ, గొందఱవురా! తలపోయరు భారతాంబికా.

ఉ. రంగమునందు నిల్చి బహిరంగపు సేవనొనర్తు రొందఱ
ర్థాంగసహాయమిచ్చుచు రహస్యపు సేవనొనర్తురొంద, తే
సంగతి లేకయుండెద రశక్తులుకొందరు, స్వార్థబుద్ధి నీ
కుం గడుచెట్టగూర్చెదరు కొందరు నీచులు భారతాంబికా!

ఉ. మానముతోడఁ బ్రాణము సమానముకాదనిగుర్తెఱింగియ
జ్ఞానముఁ బాసి బంధములసంగతి గోసి స్వదేశమాతృస
మ్మానముతోడ నెన్నటికి మాయనికీర్తిగడింపయత్నముం
బూననివాని జీవనము బూడిదపాలగు భారతాంబికా !

ఉ. హాటకరత్నరాసులకు నాకరమై పరదేశవాటికను
బ్బూటల నూఱఁజేసి వికతోపమవై యలరారునిన్ను నీ
నాటను గూటిగుడ్డల కనాథవిధంబునఁ గుందజేసి యా
రాటమునొందఁజేసెఁ బరరాజ్యవిధానము భారతాంబికా!

చ. పలువిధముల్ మృగంబులును బక్షులు భూమిజముల్లతావళుల్
గొలకులు వాహినుల్ వనధులున్ గిరులుందదుపాశ్రితాటవీ
స్థలులును క్షేత్రతీర్థములు సస్యసమన్వితభూమిభాగముల్
గలకలలాడునీకునిటు కారియగూరెనె? భారతాంబికా !

చ. తరుగని భాగ్యభోగ్యముల ధర్మమునన్ బరతత్త్వబోధమం,
దురుతర సత్కళాప్రతిభ నూర్జిత సాహసధైర్యవిక్రమ
స్ఫురణను నైతికంబునఁ బ్రభుత్వమునన్ జగదేకరాజ్ఞివై
పరగెడునీవు నేఁడొరులపాలిన వైతివె భారతాంబికా !

చ. సలిపిరి సప్రుజైకరులు సంధికియత్నములెన్ని యేనియున్
ఫలితములేకపోయెఁ దుది పాలకవర్గము నేయు రౌండుటే
బిలుసభకేగి నెమ్మి వినుపించిరి మమ్మును మిమ్ము నమ్మ దే
శలననుదేశమన్నిటికి కాంగ్రెసెదిక్కని భారతాంబికా !

చ. కడుకొని కద్దరైన నొడిదంబుగగట్టిన జాలునంచు దా
నెడపక గాంధినేత పదియేడులనుండియు జెప్పుచుండినన్
బెడచెవిపెట్టినట్టి పెనుభీరులుగూడను నేడు కద్దరున్
దొడుగగడంగినారు పరితోషముకల్గెను భారతాంబికా!

ఉ. కట్టడిఁగట్టి బొంబయినిగల్గిన వర్తకులా విదేశపుం
బట్టల నమ్మరాద నెడి పట్టుదలన్వహియింప సీమలో
బట్టలమిల్లులన్నియును బాడఱిమూయగవచ్చె నప్పుఁబల్
బిట్టుప్రభుత్వముంగదిసి పీడయొనర్చిరి భారతాంబికా.

ఉ. దేశజులున్విదేశజులు దేవుడటంచునుగొల్చు గాంధి సం
దేశమునాలకింపమి జనించిన దుష్ఫలితంబు నెంచి వై
దేశికపాలకుల్ తుదకు దిక్కఱిసంధికి బూని బందెలన్
వేసినవారలన్విడిచివేసిరి మధ్యనె భారతాంబికా.

ఉ. భారతదేశమందు పరపాలనబాధ తొలంగుగాక వి
స్తారతరైకమత్యమున సర్వజనుల్ సుఖియింత్రుగాక వి
డ్డూరములైనభావములు తుల్లిస్వధర్మమెసంగుగాక చే
కూరుతభూతసంతతులకున్ శుభసంపద భారతాంబికా.

స మా ప్త ము .

నాసోదరుఁడు చి॥ వెంకట జోగయ్యాశర్మ జైలునందు
తన యనుభవమునుగూర్చి వ్రాసినపద్యములు.

సీ. కరము పవిత్రమౌ ఖద్దరు వస్త్రముల్
విడిచిపెట్టితినయ్య వేధమీర
మట్టలాగును గోచి మరిజుబ్బయును టోపి
ధరియించితినిగదా దైన్యవృత్తి
మురిపెంపు ముంగురుల్ మొదలంట గొరిగించి
పిలకబెట్టితినయ్య పీడదోప
వెలగలవస్తువుల్ వీడి సీసపుబిళ్ళ
రొమ్మునదాల్చితి రోతపుట్ట
గీ. గోనెచాపొక్కటియు బొచ్చుగొంగడియును
పట్టుపరుపును శాలువై పరగె నాకు
నింక నేమేమిసేయంగ నెంచినావొ
కాచియుంటిని పొందంగ గాంధిదేవ.

సీ. సన్ననిబియ్యంబు చక్కగావండిన
భోజనంబు మరచిపోయినాను
వంకాయ, చిక్కుడు, పనస గుమ్మడికాయ
అరటికూరల మాట మరచినాను
వెలగ చింత దోస వివిధములగునట్టి
మామిడిపచ్చళ్లు మరచినాను

ఉప్పు మొదలగునట్టి యున్న యాహారుచుల
మజ్జిగ నేతులన్ మరచినాను
గీ. కల్లు ఉప్పుడుబియ్యపు కూటిముద్ద
దేవతా పులుసొక్కటే దిక్కునాకు
నింక నేమేమి సేయంగ నెంచినావొ
కాచియుంటిని పొందంగ గాంధిదేవ.

సీ. అయిదేండ్లశిక్షల ననుభవించుచున్న
దొంగలు నాపైని దొరలునేడు
ఇరువది ముప్పదియేండ్లు శిక్షలుబడ్డ
హంతకుల్ నామీద నధిపులైరి
పరకాంతలను బల్మి జెరచి శిక్షనుగొన్న
మానహీనులు యజమానులైరి
కడుపుఁ జీల్చినను నక్కరము గాన్పింపని
వార్డరుల్ నామీదఁ బ్రభువులైరి.
గీ. త్రాగుబోతులు జూదరుల్ తస్కరాళి
సాధుహింసకుల్ నా సహచారులైరి
ఇంక నేమేమి సేయంగ నెంచినావొ
కాచియుంటిని పొందంగ గాంధిదేవ.

ఓం.

అల్లిపురముకాంపు జైలునందున్నతఱి మిత్రుల ప్రోత్సాహముచే నేనొనర్చిన యష్టావధానపు వివరము.

అవధానారంభ పద్యములు.

గీ. శ్రీకరోద్భవసీకర సేకములను
గర్ణతాళజవాత సంగతులచేత
భక్తకోటుల కిల్బిషప్రతతి నణచు
ఫాలితారంభు హేరంబుఁ బ్రస్తుతింతు !

ఉ. కోరిరిమిత్రులెల్ల నను గొప్పగఁజేసి వధానకార్యముం
దీరుపుమంచు, నీజయిలుతిండికి సారముజాతెనైన నీ
చారుపదద్వయిున్మదినిసన్నుతిఁజేసి కడంగుచుంటినో
భారతి! వాగ్విభూతినిక్రుపామతినిచ్చి కృతార్థుఁజేయు వే !

1వ ప్రశ్న:-ఆనాటి వత్సరమాసతిథివారనక్షత్రములనుజెప్పుచు వధానముజరిగినట్లు క్రిందపద్యమున వెల్లడింపవలెను.

క. జరిగెఁ బ్రమోదూతన సం
బరము మెయిన్మార్గశీర్షమాసము నందున్
గురువారయుతత్రయోదశి
ధరణి ననూరాధ నీవధానము బళిరా !

2 సమస్య:—

"పికమాదగ్గర లేదుపొమ్మతఁడు సంప్రీతిన్ననుంబ్రోచెడున్"

మ, సకియున్నేనునుగూడియుంటిమిటనోచానామదీయానుజుం
డొకండై యుంటను నీకుంగూర్పంగలండేమో యంచు
[నూహింతు, నిం
చుకయున్ లాభముగూర, దొక్కటెకెమెచ్చుల్ దీర్పంగా
[జాలునో
పికమా దగ్గరలేదుపొమ్మతండు సంప్రీతిన్నినుంబ్రోచెదున్!

3వ ప్రశ్న:-జైలునుండి విడుదలయై యింటనూరకకూరుచున్న
వానికి, క్షమార్పణముగోరి యుద్యమమునుండివిరమించిన
వానికిం గల తారతమ్యమును మత్తేభమున వర్ణింపుము.

మ అడుగుల్ వై చిరిముందుకిర్వురునుకార్యార్థ్యంబునుంబొందరొ
క్కడుతోడ్తోడనెతూలెనింకొకడు మార్గంబందువిశ్రాంతికై
యుడిగెంగాక మరొక్కవేళగరిమన్ సోత్సాహులైధన్యతన్
బడయన్ జాలుదురంచు నెమ్మదిని సంభావించెదన్ సోదరా!

4వ ప్రశ్న:-ఒకరిచ్చిన కల్పన.

మహాస్రగ్ధర.

సుతుడర్థాయుష్కుడై తానురిగెనుసురులేచొప్పునన్
[గ్రాలువాడన్
పతికిన్ దూరస్థయౌనప్పడతికిగలదే భాగ్యమింతేనివృద్ధిన్
పితరుల్ గానైతి కట్టా! వితథుడనైతిన్ బేర్మినాకేలనంచున్
బితృయాలున్ బిడ్డజేర్పన్ వెతలదొరగనవ్వీరవర్యుండయారే!

5 వ ప్రశ్న-ఒకరిచ్చిన కల్పన.

చ. చెలువనుగూడి సౌఖ్యములజెందెడికాలము డాయవచ్చెనే
దలచితిదేశముఁగాలువ, దప్పదుదానముజైలు, మధ్యలో
దొలగితినేని రొల్లరును దూసుదురీయెడ నేమిసేతునం
దెలివి జనింపకుండెనిట దేనినిబూనుదు దేనిమానుదున్.

6 వ ప్రశ్న-గాంధిః, జేతుం, ఈశః, పాయాత్, అను నాసి
న్ననందలి వర్ణములలో నొకటి మొదట నొకటి తుదిని
యుంకునట్లశీర్వాదమునను ష్టుప్ శ్లోకమున జెప్పవలెను.

శ్లో॥ గాంధి ర్మహారాజసాంకంధిః
జేతాయేన యదార్జితుం
ఈ హాంగతోద్య సర్వేశః
పాయాత్ప్రియాతః ప్రియాత్.

7 వ ప్రశ్న-సమస్య.

"కరణంబునుజూచి భూమికాంతుడు బెదరెన్".

కం. పరిపూర్ణ బాహు సత్వులు
హరిపుత్రకు లొకరికొక్కరందర పిలుచన్
గిరులంబోరంగ, వసా
కరణంబునుజూచి భూమికాంతుడు బెదరెన్.

హరిపుత్రకులు = వాలిసుగ్రీవులు.

౮ వ ప్రశ్న-స్వరాజ్యము వచ్చినచో నీకారాగార భవనములు
దేశీయ పరిశ్రమల కుపయోగింపవలెనని కోరిక.

శా. బారున్ విస్తృతిగల్గి యున్నతములై బాగొప్పునీయల్లెపూర్
కారాగారపు మందిరంబు లిక నక్కాలంబునన్ గార్మికా
గార ప్రక్రియమారి జాతికుపయోగంబౌనొకో యంచు నిం
పారంగోరెను మాదుకోర్కె సఫలంబౌ నెన్నడో శంకరా!

అవధానావసానమున నితరులుచదివిన పద్యములు.

చెరుకూరి కాళహస్తీశ్వరశర్మ గారు.

సీ. సరససాహిత్యకవితాప్రసారములయు
దృష్టిగా నవధానముదీర్చ గలిగి
నట్టి భవదీయమేధామహాత్త్వమునకు
ధన్యవాదముల్ మల్లావధానివర్య !

పాతూరి మధుసూదనరావు గారు.

ఉ. శైలునతిండిసారమిటుజారెనటంచునుబల్కు నెల్లవా
గ్లీలమెగాని నిక్కవమొకింతయుగాదు భవద్విశేషమీ
లీలవధానమందె యరలేక గ్రహించితి మిమ్ముబోలుధీ
శాలురజూడమెయ్యెడను సార్థకమల్లవధానిసత్తమా !

శా. ఏ దేశీరీతుల నెవ్వరెద్దిమిము బశ్నింపించినన్ వారిక
ట్లాయారీతులను త్తరంబులిడియాత్మానందముంగూర్చుత్వ
ద్వ్యాయామంబునకీడుగా దగిన రత్న గ్రామమూలేదు, నే
నీయంబూనినపద్యముల్ గొను వధానీ మల్లభూమీశురా!

బాలకవి- దంటు వీరరాఘవయ్యగారు.

క. అవధానినామధేయం
బవధానముజేసి మీరలయ్యా! యిచటన్
భువి నిల్పఁజాలినారలు
కవిలోకము మిమ్ముఁబొగడఁగా సభలోనన్!

గీ. ఇచట నష్టావధానంబు నింపుగదుర
జరిపి పద్యాలు చక్కఁగాఁ జదివినారు
మాకు సంతసమయ్యెనో మాన్యచరిత
గరికపాటివంశంబిక మెరుగుగాంచు.

సీ. ఒకప్రక్క చతురంగ మొకప్రక్క పాఠంబు
నొకటవ్యస్తాక్షరి సుకవులడుగ
నొకటసమస్యయు నొకటదత్తాక్షరి
యొకటజిల్లరిమాట లకటయడుగ
నొకచోఁ బురాణంబు నొకట మహాస్రగ్ధ
రొకచోటవర్ణనల్ సకలమడుగ

శాంతంబుగామీరు సాంతంబుబోవరించి
రష్టావధానంబు కష్టమనక

గీ. మీరలందఱు గంటిరి వీరిశక్తి
నేను బొగడంగనేరను నిక్కువముగ
వరసుమల్లావధాని భూసురుని పతము
మల్లికార్జునుఁడేలుత మమతతోఁడ.

గీ. కైకచేతను రాముని కథవెలింగె
గాధిసుతుచే హరిశ్చంద్రు కాంతినిలిచె
నట్లు మల్లావధానిగారందె గీర్తి
గంటిప్రశ్నలు నేవేయుచుంటఁ జేసి.
